

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

G. VON DUBEN: De moskovitiska tsarernas gemåler. I.

CÉCILE GOHL: Nutida schweiziska författare.

Ett politiskt föregångsland.

Litteratur: E. WBG. Lafcadio Hearn. Exotica. — L. W.: Kulturförhållanden under franska revolutionen af Alma Söderhjelm. — F. E.: Föredrag vid Första Nordiska Hvita Bandsmötet i Stockholm 1902.

Från skilda håll.

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

Till följd af sin utmärkta verkan att förekomma uppkomsten af *bränblåsor* och *lindra svedan* har Fil. Dr P. Håkansson's Salubrin vunnit stor användning vid behandling af brännskador. Om *utspändingen*, särskildt vid fall af sår eller längre behandling, efterse den hvarje flaska Salubrin åtföljande beskrifningen.

Allmänheten varnas mot efterapningar af fabrikkatet. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer.

Partilager hos
GEIJER & Co, Stockholm.

Nyheter för vårsäsongen

uti

Bomullstyger Yllemussliner

Svenska, franska och engelska. ovanligt rikt urval.

BLUSTYGER

uti siden, ylle och bomull.

Plym-Boor. Chiffon-Boor.

HATTAR

uti modernaste franska och engelska faconer.

A. B. Nordiska Kompaniet.
STUREPLAN.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lärft- och yllestamalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå, 25 Tunnelgatan. — Allm. Tel. 82 11. Riks Tel. 68 98

**Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,**

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande säson: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Von gleichem Interesse für die gebildete Hausfrau wie für die erwerbende Frau ist die von **Auguste Fickert** herausgegebene Monatsschrift

“NEUES FRAUNLEBEN“

alleiniges Organ der fortschrittli. Frauenbewegung in Oesterreich
mit dem Beiblatt

“DIE STAATSBEAMTIN“

Organ der im Staatsdienste tätigen Frauen.

Das Blatt enthält theoretische Artikel über die Frauenfrage, sowie über soziale und kulturelle Fragen, Bilder aus dem Erwerbsleben der Frau Berichte aus der Frauenbewegung des In- und Auslandes, literarische Beiträge aus der Feder bekannter Schriftsteller und Schriftstellerinnen u. s. w.

Jahrespreis 4 Kronen. Einzelheft 40 Heller.
Inseratenpreis: die 3mal gespaltene Petitzelle 30 Heller.

Administration: **Wien, XVIII., Schulgasse 41.**

Für den Buchhandel: **Szelinski & C.o., Wien, I., Am Hof 5.**

Följande småskrifter kunna erhållas genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkraf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af *Gertrud Adellborg*. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af *Anna Sandström*. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af *Anna Sandström*. Pris 10 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af *Natanael Beskow*. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af *Anna Whitlock*. Pris 10 öre.

Svenska kvinnans kommunala rättigheter och skyldigheter af *Gustaf A. Aldén*. Pris 10 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex.
Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

De moskovitiska tsarernas gemåler.

(Efter A. Rambaud),

I.

I Ryssland, liksom i de tolf taffornas Rom, var kvinnan städse omyndig. Änkan och den faderlösa flickan stodo under en brors eller annan manlig släktings förmynderskap eller, i saknad af manliga anförvanter, under kyrkans, alldeles såsom barn utan föräldrar, dårar och tiggare. För henne fanns intet samhälleligt eller politiskt lif. Under Rysslands sagotid följde visserligen kvinnor sina trolofvade eller sina män i striden och aflade lysande prof på styrka och uthållighet. Men det bysantinska inflytandet bragte den ryska kvinnan i fullständigt slafveri. Det tynande käjsardömet trånga kristendom med de underliga konsekvenser den drog af Evas felsteg och arfsynden, med sina idéer om kvinnans orenhet och bräcklighet sanktionerade hennes underlägsna sociala ställning. Tidigt öfversattes till ryska språket de grekiska postillförfattarnas och sofisternas antifeministiska smådeskrifter, bl. a. Kosmas' af Kalcedon ryktbara text, som går ut på att bevisa, att man ej bör gifva åt kvinnan titeln *domina* (= härskarinna, fru). »Tron de vise», skrifver han, »som säga, att kvinnan ej skall drista sig göra sin man föreställningar eller söka styra honom. Hon skall tiga och vara honom underdånig. Adam skapades först, Eva ej förr än efteråt, och Herren sade till henne: 'Du skall styras af din man, du skall arbeta på hans befallning, du skall lyda honom i alla dina lifsdagar. . . .' Kvinnorna skola sitta stilla . . . de skola lyda sina män så, som slafven lyder sin herre. . . . Mannens hufvud är Kristus; kvinnans hufvud är hennes man. Mannen har ej blifvit skapad till kvinnans egendom, utan kvinnan har blifvit skapad till mannens. . . . Alltså kan kvinnan ej lyfta sitt hufvud högre än mannen utan att skymfa Kristus. Följaktligen anstår det oss ej att kalla henne *domina*, men hon skall kalla sin man *dominus*».

Kvinnan bebodde husets öfre våning, *terem*, som hon ej kunde lämna utan att gå igenom sin fars eller mans. Det är där vi

finna henne redan i folkvisorna. »Hon sitter bakom tjugosju lås, hon sitter instängd med tjugosju nycklar, för att vinden ej skall blåsa på henne, för att solen ej skall bränna henne, för att de lustiga stallbröderna ej skola se henne». I *terem* måste hon föra ett kristligt lif. Emedan idealet för ett sådant, enligt bysantinska begrepp, var klostret, måste hon i sitt hem fullgöra klostrets alla späkningar och fromma botöfningar. Efter sin biktfaderns föreskrifter var hon tvungen att, liksom bibelns rätte husmoder, först stå upp på morgonen, väcka sina tjänare och tjänarinnor, fördela sysslorna bland dem och arbeta med sina egna händer. Hon måste lyda sin man, som i nödfall bragte henne därtill genom handgripliga tillrättavisningar, med barmhärtig sans och måtte och kraftig verkan. Men han tillråddes att ej bruka alltför tjocka påkar eller järnbeslagna käppar. Hon skulle fly dåligt sällskap och fäfängt prat, ej taga emot någon utan sin herres och mans vetskap och i synnerhet undvika modehandlarskor, spåkvinnor och andra satans handlangare och ej tala illa om sina grannar, furstinorna och bojarfruarna. Hon slapp gå i kyrkan, som mannen däremot skulle besöka så ofta som möjligt. Hennes kyrka, det var hennes hem, där hon alltid skulle hafva radbandet kring handleden, göra de hundratals korstecknen och knäfallen, erforderliga för hennes frälsning, strängt iakttaga de af den ortodoxa kyrkan påbjudna fastorna och täfla i fromhet och askes med de heliga kvinnor, som voro instängda i riktiga kloster. Så är den lefnadsplan popen Sylvester, en tid Ivan den förskräckliges biktfar och minister, i sin *Hustafta* uppdrager för sitt lands förnäma damer.

Hur olycksdigra måste ej ett dylikt ideal och dylika grundsatser vara för samhällslifvet! Sällan möttes män och kvinnor. Den ryska husmodern var genom väggar, bonader eller slöjor dold för alla blickar. Det hände till och med, att flertalet af hennes tjänare aldrig fick skåda hennes anletsdrag. Hennes mans vänner funnos ej till för henne, hon var ej värdinna vid de gästabud han gaf för dem. Sina egna väninnor fick hon emottaga i sina rum. Men när makens gäster utgjordes af endast intima vänner eller personer, som han ville visa synnerligen stor ära, då brukade vid slutet af måltiden frun i huset på sin mans befallning stiga ned för gyneceets trappa, festligt smyckad och med en guldbägare i handen. Sedan hon fuktat sina läppar däri, kredensade hon den bland gästerna. Därefter förblef hon stående vid hedersplat-

sen, medan enhvar af de inbjudna steg fram och kysste henne efter en djup bugning.

Om det instängda lifvet var regel för de högt uppsatta damerna, så utgjorde det en ännu strängare förpliktelse för tsarinnan i Moskva. Det furstliga *terems* heliga boning måste hon göra till en sannskyldig helgedom. Hon måste utbilda till fulländning hos sig själf det heliga sinnelag, som redan hennes egenskap af att vara tsarens gemål förlänade henne. »Det finnes ej i Europa någon regerande furstinna», skrifver Reitenfels, »som är så vördad af sina undersåtar som tsarinnan. Ryssarna våga ej ens tala öppet om henne eller höja ögonen till henne. När hon åker ut i staden eller på landet, hänga gardiner för hennes vagnsfönster, för att ingen skall kunna se henne». Då tsarinnan promenerade ut inom palatsets murar, hvilket sällan inträffade annat än nattetid, buros rundt omkring henne tygstycken eller ett slags skärmar, som dolde henne för alla blickar. Den oförsiktige, som befann sig på hennes väg, eller den, som hade den oturen att få skåda hennes ansikte, blef genast gripen, underkastad tortyr och ådömd det strängaste straff.

Läkarna behandlades nästan såsom andra främlingar. Endast i yttersta nödfall insläpptes de i en tsarinnas eller tsarevnas rum, först sedan alla gardinerna blifvit nedfällda. De fingö ej känna den sjuka på pulsen, förrän något lätt muslin lindats om hennes hand för att skydda den majestätiska öfverhuden från all profan beröring. Den föreställningen var rådande, att Hippokrates' lärjungar mäktade allt hvad de ville. Botade de ej sina patienter, så var det af idel elakhet, riktig förhåxning. Under Ivan den store blef en venetianare afrättad på öppna torget, emedan en tsarevitsch aflidit oaktadt hans vård. En tysk, som lätit en tartarisk furste dö, betraktades som mördare och utlämnades åt den aflidnes anhöriga, hvilka till hämnd skuro halsen af honom.

* * *

Hur såg det ut i det *terem*, där tsarinnan framläpade sitt erformiga lif? Spärlöst försvunnen är den boning, belägen i tsar-palatsets öfre del, som var afsedd för henne och hennes barn. Men genom skildringar af andra ryska fursteboningar kunna vi göra oss ett begrepp om dess utseende.

Hvad som först fångslade blicken vid inträdet i en dåtidens rysk våning var den ofantliga kakelugnen, som från golf till tak

upptog ett helt hörn af rummet. Den var beklädd med grön eller blå fajans, ibland sirad med blomster- och djurmålningar, väggar, dörrar, golf och tak voro täckta med grönt, brunt, purpur- eller scharlakansrödt kläde, hvarpå anbragts fyrkantiga lappar af annan färg för att få ytan rutig. Äfven siden och gyldenläder användes till väggbonader. Redan under sjuttonde seklet brukade man tapetsera rummen med hvit linneväf, hvarpå det målades blommor eller marmorådror. Man äger en mycket omständlig beskrifning på inredningen af de rum, som beboddes af Peter d. stores syster, Sofia. I det första var på guldgrund framställt Jesu lif med alla episoder ur hans lidandes historia. I det andra såg man bl. a. bibliska ämnen David på knä i sin säng, utropande: »Herre, jag har vätt min bädd med mina tårar!» Öfver ikonerna lästes verser ur de heliga böckerna på slavoniska, latin eller germanskt språk. I ena hörnet af förste rummet satt skyddshelgonets bild, inför hvilken de besökande måste knäböja, och framför den brann ständigt en lampa af guld eller kristall. — En på det viset inredd boning påminde i mycket om ett grekisk-katolskt kapell. Öfverallt glänste det af guld och bjärta färger. Likväl voro profana ämnen ej alldeles uteslutna från väggmålningarna. Möblemanget utgjordes af grofva ekpallar, läderdivaner och träbänkar längs väggarna. De sammetsklädda borden dignade under stora, ciselerade silfverfat, vattenkannor, bägare och andra dryckeskärl af egendomliga former, samovarer och juvelprydda flaskor, dyrbara mekaniska och tusentals andra leksaker, hvarmed tsarinnan fördref tiden, medan i silkesomvirade repngungor de sköna tsarevnorna svängde af och an vid sina tjänarinnors taktmässiga sång. På hyllor eller i nischer lågo merendels åtskilliga andaktsböcker, oftare handskrifter än tryckta arbeten, i granna band, ej sällan besatta med ädelstenar. I stora kistor med silfverbeslag, använda både som sitt- och sofplatser, brukade kvinnorna sorgfälligt läsa in sina pärlstickade sarafaner, diamantsmycken, dräkter af brokad eller gyllenduk och sina sibiriska pälsverk. Toalett föremålen bestodo af enkla små speglar i etuier eller schattuller jämte kammar af trä och elfenben, penslar, sminkburkar och andra slags skönhetsmedel. Ljuskronor med bysantinska emaljer, persiska mattor och holländska sammetsportiärer fullbordade möbleringen i fursteboningens *terem*.

Hur tillbragte en moskovitisk tsarinna sin dag? Först och främst måste hon fullgöra alla de andaktsöfningar och läsa alla de böner, som voro anbefallda i *Hustaftan*, ett ingalunda obetydligt arbete. Det var ingen skillnad mellan en tsarinnas och en nunnas breviarium. Utom bönerna voro helgonlegenderna den enda tillättna lekturen. I dem funno de ryska damerna sin enda intellektuella näring, ur dem hämtade tsarinnan sina kunskaper i historia och politik. En stor del af dagen var hon upptagen af att besöka de många kapellen i palatsets öfre våningar. Vid vissa tider af året begaf hon sig med pomp och ståt till Rysslands förnämsta kloster, i synnerhet till Trojtsa, öfverallt på sin väg ströende omkring sig rikliga allmosor. Dessa utflykter till landet voro ljusglimtar i hennes instängda lif. Den högförnäma fången, hvars blickar tröttnat på kyrkmålningar, fick ändtligen njuta af naturens åsyn, återfinna sina barndomsintryck och se människor, som ej voro färglagda och omgifna af guldgloria, utan verkliga och lefvande under de ryska böndernas slitna rock. På stora landsvägen slogs något af på den stränga etiketten. Bönder, som infunnit sig där processionen skred fram, hade tillstånd att erbjuda tsarinnan och hennes barn sina anspråkslösa, landtliga gåfvor: ägg, nötter, frukt, kakor, salt och bröd. Vid dylika tillfällen brukade tsarinnan stödjas under armarna och nästan bäras af sina tärnor. Att döma efter 1700-talets kopparstick hade en dylik procession följande utseende. Först tågar en skara bojar-skor med mössa på hufvudet, bärande vaser med vällukter, därpå en mängd unga flickor med utslaget hår och vaxljus i händerna, sedan under en tronhimmel eller parasoll tsarinnan med sina barn, till fots, med staf i handen och krona på hufvudet. Framför henne gå tsarevorna med blomsterdiadem på sitt långa, lockiga hår och bäres den lille tsarevitsch, om än tio år gammal, på sin ammas armar, klädd som en fullväxt ryss, i rock, stöflar och skinnmössa.

Flera timmar på dagen måste tsarinnan ägna åt sin komplicerade toalett. Utländingar, som under sextonde och sjuttonde seklen besökte Moskva, prisade de ryska kvinnornas skönhet och förvånade sig öfver det besvär de gjorde sig för att förstöra sitt fagra utseende. »De äro utomordentligt vackra», sade svensken Petrus Petrejus, »högväxta, med elegant barm, stora, svarta ögon och utsökt fina händer. Olyckligtvis måla de sig med hvarje-handa färger ej blott i ansiktet utan äfven ögon, hals och händer.

De sminka sig med hvitt, rödt, blått och svart. Svarta ögonhår måla de hvita, ljusa svarta eller med någon annan mörk färg. De anbringa så tjockt med smink och göra det så otypligt, att det genast faller alla människor i ögonen. Detta mod har blifvit allmänt, ja, tyranniskt. Vid tiden för min vistelse i Moskva hände det, att en förnäm bojars hustru, som var beundransvärdt vacker, ej ville använda smink, men hon blef utsatt för de andra höga damernas tadel. 'Hon föraktar således sitt lands seder och bruk!' sade de. De äkta männen klagade för tsaren och utverkade af honom en order, att den motspänstiga bojarskan skulle sminka sig». Äfvenså plögade moskovitskorna svärta sina tänder och hvitögat och färga sitt hår, och som de inbillade sig, att den kvinnliga skönheten hufvudsakligen består i fetma, sutto de orörliga hela timmar i sträck, drucko särskilda droger och sofvo mycket, tills de lyckats få österländskans ästundade oformlighet.

Den förskräckliga Ivan, den fromme Feodor, den milde Mikael, den store Peter, alla ryska furstliga personer, ända till Katarina, hade sina hofnarrar. Tsarinnorna behöfde deras lustiga infall för att kunna skaka utaf sig tråkigheten i *terem*, likaväl som tsarerna för att vederkvicka sig efter de makten åtföljande bekymren. Den stränga, kärftva nunnan Marfva, mor till den förste Romanov, hade kvinnliga narrar för att lifva upp sig i klostrets enformighet. En af Alexejs gemåler, Eudoxia, höll sig med sex dylika personer. Narren representerade satiren. Andra palatsets gäster voro romanen, sagan och hjältedikten. *Bakaren* berättade timtals historier om förälskade prinsar, om trollkarlar och vampyrer. *Guselniken*, eller *dömratschen* sjöng ändlösa hjältesånger, ackompanjerande sig på stränginstrument. Dessa individer kunde man då lika litet undvara som i våra dagar tidningar och böcker. De voro tidehyarfvets lefvande litteratur. Sällan fingo andra sångare och sagoförtäljare än blinda gubbar beträda tsarinnans heliga rum.

Jämte narrar underhöllos i tsarpalatset dvärgar och dvärginnor, i gula stöflar och brokiga kostymer, eftersökta i förhållande till sin fulhet och vanskaplighet. Slutligen blef tsarinnans *terem* liksom ett antropologiskt museum. Där påträffade man äfven negrer, negrinnor, kalmuckkvinnor m. fl. Hvilken fin uppfattning och smak kunde man väl vänta sig att finna hos en dam, som trufdes bland missfoster och idioter?

Trots kyrkans uttryckliga förbud lät härskaren i Kreml björnen figurera vid en mängd förlustelser. Ukaser från Ivar den

förskräcklige och Mikael Romanov bjödo vajvoderna att i alla provinser fånga björnar och anskaffa hundar att kämpa mot dem. Under karnevalen släppte man ut på Moscovas is ett koppel engelska hundar hack i häl efter isbjörnar, och folket, som kantade flodstranden, tsaren i palatsets fönster och tsarinnan bakom *terems* jalusier skreko af fröjd öfver att se de stackars djuren halka och tumla omkull på den frusna vattenspegeln. Vid björnfäktingarna uppträdde äfven lejon, älgar, renar, elefanter, apor, papegojor, ja, ett helt menageri. Den personal, och den materiel, som tjänade till tsarfamiliens förströelse, hörde till en särskild gren af förvaltningen, *lekarnas palats*.

När de officiella processionerna ägde rum, hvarvid patriarken och hans prästerskap voro iförda granna skrudor, och när hofvet, med tsaren i spetsen, glänste af guldbrokad och ädelstenar, brukade tsarinnan och hennes damer betrakta stäten, dolda bakom förhängen. Då patriarken skred förbi den osynliga härskarinnans fönster, uppsände han till henne sin välsignelse.

* * *

Allt eftersom Ryssland trädde i förbindelse med västerlandet och mottog utländska ambassadörer, lånade det nöjen af ädlare art. Tsar Alexej kallade till Moskva några tyska komedianter och lät uppföra en teatersalong af bräder. I början var det tyskar, som anskaffade både pjesen och aktörerna, men snart grepo ryssarna sig själfva an därmed, öfversatte polska och tyska skådespel och anförtrodde rollerna åt lifegna. För tsarinnan och hennes kvinnliga uppvaktning byggdes ett slags loge, försedd med galler eller rättare bjälkar, genom hvilkas springor de finga åskåda förlustelsen. Ämnena för de flesta pjeserna voro hämtade ur bibeln.

Tsarinnan hade sitt eget hof, skildt från sin gemäls, bestående först och främst af hennes barns ammor, merendels högättade fruar, hvilkas rang ej längre bestämdes af annat än deras ambarns ålder och kön; palatsets dignitärer: den kvinnliga munskänken, skattnästarinna, föreständerskan för linneförrådet, kammarfrun och domarinnan, som bilade stridigheterna mellan husfolket; ett tiotal andra bojariskor utan särskild befattning; de furstliga barnens lärarinnor, psalmboksföreläserskor och bojarflickor; vidare kammarjungfrur, lannesömmerskor, brodöser och guld- och silfvertygsväfverskor, som arbetade under tsarinnans omedelbara tillsyn. Mot slutet af sjuttonde seklet utgjorde hennes kvinnliga hof om-

kring två hundra sextio personer. Hennes manliga, i synnerhet militäriska hofstat var ännu talrikare. En sträng polismakt höll styr på hela denna skara. Tsarinnan utövade ett slags skyddsvärde öfver sitt folk och befattade sig med att gifta bort de unga flickorna. Många ansökningar till tsaren lades först hans gemål på hjärtat. En gång mottog en tsarinnan en mycket egendomlig ansökan. En adelsman vid hennes hof framställde nämligen klagomål mot sin hustru, som nöp och slog honom, och anhöll att bli skild från denna husdjäfvul.

G. von Düben.

Några nutida schweiziska författare *).

I Genève's intellektuella samhälle, där så många friska strömdrag bryta in, där diskussioner i politiska, sociala och religiösa spörsmål höra till dagordningen, röjes stor lätthet att i tal uttrycka sig ledigt, slagfärdigt, till och med kvickt. Talets gåfva är fransmännens arfvedel och genevaren har fått en släng af slefven.

Att uttrycka sig redigt och intressant genom pennans medium är däremot en annan sak.

I Genève som annorstädes kunna de litterära förmågorna ingalunda tagas på hyllan. Bland de få nutidstalangerna är det glädjande att äfven kunna nämna en kvinna, *Madame Noëlle Roger*, hvilken sista bok »*Le Sculpteur de Christs*» utkommit i Lausanne 1902.

M:me Roger är fortfarande en förmåga stadd på tillväxt. Hennes sista arbete är bättre än alla föregående. Språket har hon i sin makt och hennes franska är betydligt höjd öfver den stil, som unga damer utbilda genom skolkrior i pensionen. Ännu är den något ordrik och utsirad, men med tiden torde hennes känslor och iakttagelser komma att klädas i enklare dräkt och värka mera fångslande utan de många garneringarna.

Läsare af *Journal de Genève* torde ännu ha de förträffligt skrifna bref från Londons arbetarevärld i minnet, som M:me Roger för ett par år sedan sände från »dimmans land». Dessa skisser voro tagna ur lifvet, uppfattade af ett varmt hjärtas optimistiska syn på tillvaron. Utan att afskräckas af de stygga

*) Denna artikel af den för Dagnys läsare väl kända förf. Cécile Gohl, hvilken ehuru schweiziska, är fullt hemmastadd i vårt språk, kan betraktas som andra afdelningen i en uppsats med liknande titel införd i häft. 6, årg. 1902 af tidskriften.

synerna, dök hon genom den grunliga ytan efter idealets hvita pärla som doldes på djupet; letade efter och hittade äfven mången blomma på afskrädeshögar.

M:me Roger har ej förblifvit oberörd af den samhällsoro, som vill spränga gamla fjättrar. Hon rufvar på lifvets gåtor, äfven hon — det röjes i hennes småbilder och i novellsamlingen *Le Sculpteur de Christs*. Här gäller hvad som i de flesta fall besannas. Då skildringen gjordes efter lifvet och teckningen efter naturen, utföllo de mera tilltalande och sanna än då fantasin lämnat förebilden. Hjärtat målar bättre än hufvudet, har intensivare färger. Allra bäst är äfven här att iakttaga ett *lagom*. Hufvudet får gärna vara med, så att hjärtat ej skenar i väg. Skenar däremot fantasin öfver skacklorna, så går det galet och läsaren råkar i bryderi.

Sålunda är idén till *Le Sculpteur de Christs* något dunkel. *Chimère*, en åldrig bildhuggare, vill utställa tre af sina vackraste kristusbilder på tre olika platser för att mana och upplyfta de förbigående. Och de tre Kristustyperna syfta på olika, gripande scener i evangeliet, föreställande: *Den som gifver, den som älskar, den som sörjer.*»

Tre berättelser uppspira ur detta motiv, tre skott från en gemensam rot. Här är, för att nämna ett ex., berättelsen om en dam ur den fina världen, som en dag begifver sig in i missionsärenden till en illa känd stadsdel. Hon är på jakt efter själar lika väl som Frälsningsarméns tappra slumsystrar. Hon kommer in i syndens hälor, där brännvin är enda glädjekällan. En förkastad Magdalena med lastens prägel i de tärda dragen, ligger för döden. Äfven hon hade före syndafallet varit full af kärlek, tro och hopp. Den fina frun kommer väl sent för att predika bot och bättring. Bladet vänder sig, ty hon kommer dunkelt underfund med att den lyckliga, afundsvärda härvidlag är ej hon, som i sitt rika hem aldrig frestats — utan den sjuka stackaren, som offrat allt åt kärleken, och i hvilkens slocknande ögon den själfrättfärdiga plötsligen ser en stråle framskjuta påminnande om mästarens ord att: den som älskar mycket honom varder mycket förlåtet.

* * *

För ett par veckor sedan vandrade jag framåt vägen till mitt hem bärande ett paket, som man i en bod nyss inlagt i ett tidningsblad åt mig. Plötsligt föll blicken på en dikt, som stod att

läsa på omslagspapperet, med titeln »*Mygg*», och under den rätt kända signaturen *Elise Ebersold*. Det var i solnedgången och illustrationen till verserna hade jag lifslevande för ögonen. Svalorna flögo härs och tvärs på jakt efter mygg, och huru många än uppfångades, dansade återstoden lika lefnadsgladt i aftonglöden. Och är det ej så med människobarnen? Döden smyger omkring och griper sitt rof, och efter ett ögonblicks häpnad fortsätta de lefvande sin dans — mäst kring den gyllene kalfven. Vid hemkomsten öfverraskades jag af underrättelsen att *Elise Ebersold*, den åldriga, ensam skaldinnan, träffats af hjärnslag midt i sitt arbete. Den lilla dikten »*Mygg*» syntes mig nästan profetisk.

I många Herrans år har läsarne af våra tidskrifter och söndagsbilagor till tidningarna bjudits på verser af *Elise Ebersold* — idel hemtrefliga små stumpar, som passade in i folkets lif med ett roande, uppfriskande anslag, som aldrig sköt öfver målet. Hon var en diktarinna af det kloka, anspråkslösa slaget, som höll sig till herdeflötjen och jodeln och aldrig försökte sig på den mer högstämnda lyran.

Jag besökte henne en gång på hennes vänliga inbjudan — ej utan tvekan, ty hon förde ett enstöringslif. Hon bodde i en stuga midt i en blomstertäppa vid utkanten af en Jura-by och där berättade hon för mig sin lefnadssaga med mycken torr humor utan all bitterhet. Hon visade mig i trappuppgången en ställning, fullstoppad med tidskrifter och urklipp, med samma tillfredsställelse, hvarmed en ekorre skulle visat sitt vinterförråd af ollon och nötter för en god vän och granne uppe i trätopparne.

»Och här har ni en ny tidning med en af mina dikter», sade hon. »Det enda märkvärdiga därvid är, att visstumpen är *den tusende* i ordningen, som jag skrifvit och som blifvit tryckt — och honorerad.» — Tusen visor! En häpnadsväckande arbetsförmåga, en aldrig sinande poetisk brunn! Ej nog därmed. Hon insände äfven oräkneliga öfverflyttningar och bearbetningar från främmande språk, berättelser och uppsatser, fastän hennes språk-kunskaper voro begränsade till den grad att hon måste lita på lexikon och i kvistiga fall sin gissningsförmåga. Dessutom föreligger en själfbiografi, där hon beskriber huru hon efter en på försakelser rik barndom kom till folkskollärarynneseminariet och sedan ägnade 30 år af sitt lif åt uppgiften att sprida nyttiga kunskaper och folkvett bland bondungarna. Hon var en så illa

aflönad skolmamsell, att hon måste lefva på kaffe och potatis för att kunna spara ett par styfrar till gamla dar.

Som sällskap och nöje slog hon sig på litteraturen, läste de tyska klassikerna och vande örat vid versifieradt språk. Det var mera själsvärmande än virkning och stickning, men det dröjde en tid, innan pennan omskapades till födkrok. För nöjes skull ville Elise Ebersold ingalunda gifva sig in på litteraturens törneströdda stig, enligt gängse åsikt genaste vägen till svält och ekonomiskt obestånd. Hvad som brast i hennes poetiska begåfning, godtgjorde hon med järnflit och rent af affärsgeni.

Schiller har sagt, att sångmön är för den ena en hög och härlig gudinna, för en annan en mjölkko, som skaffar mjölk och smör till husets behof. Och Elise Ebersold hyllade den senare delen och valde den som den bättre. Således uppvisade den lilla rörliga gumman den underligaste kontrast mellan ideella sysselsättningar — poesi och blomsterskötsel och den skarpaste förvärfdrift, värdig en persisk köpman, som lär förstå sig på att prägla mynt ur småsten. Som handelsmanska »gjorde» hon i litteratur, bakade litterärt småbröd och bryggde poetiskt ingefärsdricka samt gladdes åt god! afsättning. Hon kunde icke fatta att kolleger med mera begåfning än hon hade svårt att slå sig fram, emedan de saknade hennes ovanliga produktivitet och födgeniets duktiga motor att förvandla verser till sedlar.

Sedan hon gifvit skolmästeriet på båten och flyttat med sin sångmö ifrån bärge, ville hon förstås ha ro att skriva. Men många fiender plågade henne — galande tupper, pianoklink, högljudda grannar och bråkiga barnungar. Hon kunde som inackordering ingenstädes finna fred. Så lät hon bygga en stuga åt sig, kallade den »Daheim» och bodde där de sista tolf åren af sitt lif. Tyst var det förvisso — ingen piga, intet barn, inga tupper, hvarken fågel eller katt eller hund, endast en massa blommor som ju icke bråka. Bina surrade ute i täppan och hennes tankar svärmade inne mellan de fyra trånga väggarna, porten var väl låst medan pennan ilade fram öfver papperet med jämn, prydlig stil. Hon brukade skriva två timmar i stöten och sedan rasta med skötandet af något hushållsvärf eller trädgårdsarbete tills skriftiden åter var inne. Förtjänsten drog hon till stacken, det hade hon väl lärt sig af småkrypen, hennes förebilder — det oförtrutna biet, den ihärdiga myran.

För ytliga iakttagare tedde sig den ensamma gamla, som

arbetade så träget och lefde så tarfligt, som en gnidare. De visste ej huru ofta hon hjälpte i hemlighet med råd och dåd; huru hon bar blommor, böcker, frukt till de obotligt sjukas hem i närheten. För sina aflägsna släktingar ville hon ogärna vara en arfmoster, de kunde stå på egna fötter medan de voro unga. Sin hopskrifna förmögenhet ämnade hon för välgörande ändamål, så att hennes namn, en gammal mamsells, skulle slippa dö med henne. Testamentet var uppsatt i laga form, underskrifvet och bevittnadt. Och hennes allvarliga önskan att blifva bränd, då lifvet flytt, hade hon yttrat för många.

Det är underligt, att hon ej skulle få sin vilja fram till slut. *Elise Ebersold* lades ned i mulden ändå, emedan hon försummat att *skriffligt* uttrycka bestämmelsen om krematoriet och i tid sluta sig till föreningen. Och hvad testamentet angår, hade hon själfmant utstrukit och ändrat åtskilligt däri utan att anlita notarie och vittnen. Det förklarades ogiltigt och de hopsparade arfvodena för *Elise Ebersolds* visor hamna väl troligen hos hennes släkt.

* * *

Om vi nu haft en skaldinna med affärsgåfvor, så ha vi äfven en affärsman med skaldegåfvor. Då turistskaran på kvällen stiger af tåget vid *Göschenen*, som bekant stationen vid norra ingången till Gotthard-tunneln, som gapar emot en som ett jättesvalg, rusar den in på stationsrestaurationen för att få sig litet förfriskning före tunnelfärden. Ingen af främlingarna torde ha en aning om, att den synnerligen hyggliche, raske källarmästaren, hvilken står vid ett sidobord, omgifven af tjänsteandar, och serverar soppan, är en framstående skald och romanförfattare. *Ernst Zahn*, mycket uppuren och afhållen, är en mångsidig människa, för visso! ty att skaffa mat och dryck ut hungriga utländingar dag efter dag och själaspis åt schweizerfolket året om, det skulle säkerligen ingen annan kunna gå i land med. Först och främst är han restauratör vid stora stråkvägen till Italien, sysslan föder sin man och skalden får därigenom tillfälle att på lediga stunder stämma lyran, förhårliga alpnaturen och skildra dess kärnfolk.

Ernst Zahn är ännu en ung man och har på några få år vunnit ryktbarhet långt utom schweizergränsen.

Hittills äro af honom i tryck utkomna:

Erni Behaim, roman från 1400-talet. *Menschen*, en samling berättelser, af många ansedd som hans bästa verk. *Herrgottsäden*

och *Albin Indergand*, romaner från Gotthardtrakten. *Der Jodelhub*, utkommen julen 1902, ett litet band dikter.

Utan att de visste af det, ha bönderna i Gotthard-trakten stått modell för Zahn. Våra bärgsbor påminna i många karaktärs- och lynnesdrag om Norges folk. De äro hårda och sträfva som hemlandsgraniten, fördomsfulla, starka; ett modigt, tåligt släkte, och det behöfves, ty fara hotar rundt om i fjällskred, laviner och stormar. Naturen är långt ifrån vänlig och detsamma gäller om människorna, fåordiga, ihärdiga, måna om sig. Men vid någon katastrof träder solidaritetskänslan genast fram och i dess spår den största offervillighet. Sådana de äro, ett varmblodigt folk med fördomar och brister, porträtterar Zahn dem med fjällen som ram. Som en röd tråd går genom hans romaner den tanken att bondens, på skriften och landtbruket stödda tro, att inga fikon växa på törnen, icke gäller för individen, en usel far kan således få en duktig, redbar son eller dotter, beroende på uppfostran och omgifning. Prästen i den präktiga romanen *Albin Indergand* torde bäst tolka dessa åsikter.

Ernst Zahns själfbiografiska annotationer, som stått att läsa i »*Illustrierte Welt*» torde vara af intresse.

Han föddes i Zürich, där fadern skötte *Café Littéraire*. Denne var en vidt berest man, som gärna talade om sina färder och iakttagelser. Om modern säger skalden, att den högresta, ståtliga frun med de stränga dragen i det bleka ansiktet och det tidigt grånade håret alltid varit hans stolthet, den bästa, vackraste kvinna han känt med undantag af henne, som han vunnit till följeslagerska genom lifvet.

Så flyttade föräldrarna till Rhônedalen och öfvertogo ett hotell. Sonen skickades tillbaka till farföräldrarne i Zürich för att gå i skola där. Redan som gymnasist skref han vers. Sedan flyttade han till en känd gossension i Solothurn, där man lägger särskildt an på praktisk öfning i lefvande språk, och längre fram kom han i kyparelära. Som modern ganymed vistades han i Genève, Genua och London för att bli riktigt slängd i franska, italienska och engelska, hvilka språk en schweisisk affärskarl ej kan reda sig förutan. Fullärd i serverings- och räknekonsten, elegant och belevad, sympatisk i hög grad, återvände Zahn till hemlandet och trädde i faderns affär vid Göschenens järnvägsrestaurations, men utan att trifvas där riktigt i början.

Så kom en dag, då en minnesvärd invigdes på Göschenens

kyrkogård öfver tunnelbyggarens Favre och många arbetares grafvar. Zahn framträdde och uppläste en af honom själf författad dikt öfver Gotthardtunnelns offer. Däraf fick han stor heder och från den stunden stod skaldehimmelen öppen för honom. Han skrifer själf om förvandlingen:

»Så småningom föll det som fjäll från mina ögon. Jag såg på min hemtrakt, huru skön och stor och underbar den var. Jag lärde mig utforska dess under, mina händers verk fick ny fart, min andes likaledes, och i mitt arbete, det lekamliga lika väl som det andliga, kom det lust och glädje».

För novellen »*Kämpfe*» mottog han första priset i en litterär täflan. Detta opus trycktes sedan i bokform och utgjorde hans lysningspresent till fästmon. Tillsammans med sin Lina styrde han till tunnelgapet och öfvertog sedermera affären för egen räkning år 1897.

År efter år flyga Ernst Zahns verser; berättelser och romaner ut i världen från den vackra villa, han bebor midt i den grannaste natur. Han säger att han ej kan undertrycka en hemlig längtan att våga ett djärft språng ur de praktiska göromålen för att helt ägna sig åt litteraturen. Då kunde han hoppas, menar han, att en gång skriva ett mästerverk. Men han är klok och skall därför köra sakta i backarna tills vidare. Han vet väl att det alltid lönat sig bättre att skaffa mat för munnen än för anden. En amerikansk författare Dr O. W. Holmes, har uttryckt det träffande: »Litteraturen är en ganska god käpp, men en mycket dålig krycka».

* * *

Vid hvarje viktig högtid af historisk betydelse för förbundsstaden Bern, vid invigningen af schweiziska parlamentsbyggnaden, den nya högskolan etc. väntade sig allmänheten ett stämningsfullt kväde af skalden *J. V. Widmann* och blef ej besviken. Tillfällighetssångaren *par excellence* är vår fräjdade Dr J. V. Widmann; sedan många år tillbaka den vittre redaktören för Berns frisinade officiella organ »*Bund*»

Betänker man, att det åligger honom, att som recensent sträfva igenom de nyaste insända tryckalstern och som redaktör för följetongen och söndagsbilagan år efter år granska en massa manuskript, litet hvete och många agnar, kan man ej annat än beundra skaldens mångsidighet; ty hans verk i bunden och obun-

den stil äro många och blifva allt flera — noveller, reseminnen, dikter och teaterpjäser.

Dr Widmann är en mogen akademiker och kan tryggt anses som vår främste lefvande litterate man.

Bland hans verk må nämnas:

Touristenovellen; Jenseits des Gotthard; Sicilien und andere Gegenden Italiens; Sommerwanderungen und Winterfahrten; Spaziergänge in den Alpen; Die Weltverbesserer; Die Patricierin; Aus dem Fasse der Danaïden; Gemütliche Geschichten; Erinnerungen an J. Brahms.

Bland dramatiska arbeten äro lustspelet *Lysanders Mädchen; Jenseits von Gut und Böse*; och skådespelet »*Die Muse des Aretin*», alla i bunden form.

Faran att blifva en bokmal har Dr Widmann vetat att kringgå genom att tidt och ofta gifva sig ut på långa ströftåg, mest söder om Alperna, dit hans håg som klassiker drager honom. Italiens språk behärskar han fullkomligt och för honom ligger antikens skönhetsvärld och renässansens konst som uppslagna böcker, dem han känner från pärm till pärm.

Så har sextioåringen förblifvit ungdomlig till kropp och själ; han är modern och frisinnad i alla afseenden. För dem som reser i tankarna som en förberedelse till verkligheten, bjuder Bädeker prosan, Widmann konsten och poesin. Den förre är vägvisaren, den senare det vittra sällskapet, kvick och rolig tillika, hemmastadd bland kristna och hedningar i forn- och samtid. Vi följa med honom med spändt intresse ända in i reselivets ofta tragikomiska enskildheter och tycka ej minst om den lille spenslige herrn med glasögonen, då han i Italien omsvärmas af barfota trasvargar eller delar frukostbullen med en af de stackars hästkrakar, som i konstens förlofvade land sucka under ett öfvermått af bördor och stryk. Widmann är nämligen stor djurvän. Härom året vandrade han i sällskap med sin hustru öfver Scalottapasset och Bernina ned till Italien och medtog sin lille hund, som fått löfte att i högsommaren vältra sig på glasieren, en njutning som det lilla kräket torde senterat.

Senast i våras öfvergaf Dr Widmann kakelugnsvrån och företog en ensam långfärd ned till Calabrien och Apulien, som en gång i tiden varit införlifvade med Grekland och hvilka vi, nutidsmänniskor, ha så litet reda på.

Dr Widmanns sista metriskä verk, är ett djupt själsdrama i 5 akter från renässansens tid: »*Die Muse des Aretin*». Som bekant

var *Pietro Aretino*, (1490—1557) Tizians och Michel Angelos samtida, som författare af nidvisor och små smädeskrifter fruktad och hatad i lifvet, ihågkommen af eftervärlden som en elak, liderlig sälle, en vittor spyfluga, användande sin snillegäfva att med pennans vapen smickra eller spruta gift på beställning af den mästbjudande. Han mottog samtidigt pension af Karl V och Frans I, då hvar och en af dem väntade att Aretino skulle utgjuta sin vredes skålar öfver motståndaren. Han var dem för slug; han bjöd båda på smickrets honung, den mäktigare mäst.

Påfvedömet som hvarken kunde eller ville muta den kvicke nidskrifvaren, bevärdigade han icke med sin uppmärksamhet. Om Venedig som hyste honom och hans snille, hade han vett att tiga. Han vände kappan efter vinden och besvärades icke af samvetsbetänkligheter. Utan att höja sig till något storverk, utväxlade han sin rika begäfnings guldmünt i kopparslantar för vinnings skull.

Dr Widman vet, att detta är ett vanligt öde bland dem som ägna sig åt litteraturen, i synnerhet journalistiken, hvars fader Aretino på sätt och vis kan anses vara. Dr Widmann låter Aretino lämna världen med föresatsen att i Petrarkas villa i bergen med Perina, en bröstsjuk f. d. älskarinna, till sångmö, börja ett nytt, ädlare lif och förrätta storverk med penna. Men på denna andliga höjd finnes luften för tunn och kylig för en varmblodig människa som han. Sångmön, den döende Perina, inser det äfven och råder honom att släppa det oupphinneliga målet och återvända till det gamla lifvet och gisslandet af samtidens män och händelser. Perina och Fausts Gretchen äro skilda kvinnor. Om den förra gäller Fausts ord: Det evigt kvinliga drar oss *uppåt*. Om Aretins borde det tyvärr med lika mycken sanning heta: Det evigt kvinliga drar oss *nedåt*!

Den berömda *Meiminger*-truppen uppsatte Dr Widmanns skådespel i fjor och det har spelats på flera tyska storteatrar med afgjord framgång.

Cécile Gohl.

Från ett politiskt föregångsland.

I dessa tider, då frågan om kvinnans politiska rösträtt kan sägas äga aktuell betydelse för vårt land torde det måhända vara af intresse att höra något från den första stat, där kvinnorna erhöilo fulla politiska rättigheter. Vi mena *Wyoming*. I detta Nord-Amerikas Förenta stater tillhörande samhälle ha redan sedan år 1869 rösträtt och valbarhet varit kvinnorna tillerkända. Vid den tiden var Wyoming ännu endast ett obetydligt territorium. Det berättas, att denna reform härleddes af att man hoppades dels att territoriet därigenom skulle blifva mera kändt, dels att kvinnor däraf skulle lockas att bosätta sig där, något som naturligtvis måste vara af vikt i ett litet nybyggarsamhälle, där männen voro i alltför stort flertal. Orsaken må nu ha varit den ena eller den andra, alltnog kvinnorna fingo sin rösträtt. De första åren efter reformens genomförande begagnade de sig ganska litet af den nyvunna förmånen, men förhållandena blefvo snart annorlunda, och nu deltaga kvinnorna lika flitigt i valen som männen.

Hur har man då funnit, att denna hos oss ännu af så många fruktade reform värvat? Har den väl fört med sig alla de tusen olyckor af växlande slag, som man så ofta hör profeteras såsom dess säkra följd? Kanske lämnas svaret på denna fråga tydligast och kortast i en officiell skrifvelse af den 13 februari 1901 — således sedan kvinnorna under 31 år utöfvat sin rösträtt — utfärdad af Wyoming's lagstiftande församling. Den lyder så:

»Alldenstund Wyoming är den första stat, som tilldelat kvinnan politisk rösträtt, hvilket skedde 1869 och upptogs i statens konstitution af 1890, och alldenstund kvinnorna under hela denna tid lika flitigt som männen hafva deltagit i valen och följden däraf har blifvit, att folkrepresentanternas moraliska nivå har höjts, valsättet förbättrats och lagstiftningens anda renats, medborgarsinnet stegrats och kvinnorna utvecklats till större duglighet genom det politiska ansvaret, alltså har Wyoming's lagstiftande församling beslutat:

1) Att till hvarje stat och territorium i Nord-Amerikas Förenta stater rekommendera införandet af kvinnans rösträtt så-

som ett steg till närmandet af bättre och rättvisare sociala förhållanden;

2) Att en afskrift af denna resolution skall genom guvernörens försorg tillställas hvarje stats och territoriums lagstiftande församling och att pressen skall uppmanas att påkalla allmänhetens uppmärksamhet för denna resolution.»

Vid ett föregående tillfälle hade Wyoming visat hvilket stort värde samhället satte på kvinnans deltagande i det offentliga lifvet. Det var, när frågan om territoriets upptagande i statsförbundet som själfständig stat stod på dagordningen. Utan någon debatt beslöt statens representation att bibehålla kvinnans rösträtt i det lagförslag, som skulle inlämnas till kongressen och hvars första punkt lydde sålunda: »Medborgarnas i staten Wyoming valrätt eller rätt att innehafva offentliga ämbeten skall icke förnekas någon eller inskränkas på grund af hänsyn till kön. Både manliga och kvinliga medborgare skola åtnjuta alla civila, politiska och religiösa rättigheter». Inom kongressen i Washington blef emellertid striden om denna punkt i den tilltänkta statens lagförslag både het och långvarig, och till slut såg det nästan ut som om Wyoming skulle ha att välja mellan att antingen fråntaga sina kvinnor den rätt, som de åtnjutit och med klokhets utöfvat i 20 års tid, eller att stanna utanför unionen. Man telegraferade till Wyomings representation härom, och med ängslan afbidades svaret af den kvinliga rösträttsakens många vänner. Men de hade ingen orsak till oro. »Hällre stanna vi utanför unionen i hundra år än komma in utan kvinnans rösträtt», blef det modiga svaret, och den 27 juni 1890 upptogs territoriet Wyoming bland Nord-Amerikas Förenta stater, och härmed tilldelades kvinnan för första gången fulla medborgerliga rättigheter.

Då Wyoming sedan firade sitt upptagande i statsförbundet, hölls det första och förnämsta talet af en kvinna, och en kvinna var det också, som till guvernören öfverlämnade den nya statens flaggor. »Under framgångens dagar», yttrade guvernören bland annat i sitt svarstal, »har Wyoming ej glömt dem, till hvilka staten står i en så stor tacksamhetsskuld för den höga ståndpunkt, som den för närvarande intager, och i vår nya konstitution är den allmänna rösträttens princip så fastslagen, att vi äro öfvertygade om att den aldrig kunna rubbas. — — — Wyomings kvinnor, ni hafva arbetet väl, och Wyomings män hälsa eder hjärtlig. tDe lyckönska eder till eder framgång och bedja eder

förena sig med dem i det kommande som i det förflutna för att åt vårt fosterland trygga en god styrelse».

Att man senare ej ångrat det då tagna steget bevisas bäst genom den förut anförda resolutionen.

Bland alla statens många guvernörer finnes ej någon, som ej har de vackraste ord att säga om följderna af kvinnans politiska rösträtt för det allmänna så väl som för kvinnorna själfva. En bland dem säger härom bland annat: »Rösträtt demoraliserar ej kvinnan; tvärtom, den uppfostrar henne och utvecklar just speciellt hennes kvinliga egenskaper. Till kvinnornas heder må sägas, att de så godt som alltid stå eniga, när det gäller att uppmuntra duglighet, ärlighet och oförvitlighet hvarhålst den än finnes bland högre eller lägre.

En man måste gå sin väg rakt fram i Wyoming, ty kvinnorna hålla maktens vågskål, och de bruka sin makt med vishet och omdöme. Uppfostrans sak är deras främsta intresse. De göra våra skolor till mönsterskolor och särskildt ha de en förmåga att få penningar att räcka mycket längre än hvad deras män kunna det».

Det är således endast goda erfarenheter man där haft af denna s. k. samhällsupplösande reform. Och något, som också i hög grad talar till dess förmån är, att flera af Wyoming's grannstater, nämligen Idaho, Utah och Colorado nu äfven infört kvinnans rösträtt. Hade erfarenheterna varit på minsta sätt afskräckande, skulle väl de, som på närmaste håll haft tillfälle att iakttaga dem, varit de sista att följa exemplet. I stor tacksamhetskuld stå därför alla den kvinliga rösträttsakens vänner till Wyoming's kvinnor, hvilka såväl förstått att uppfylla de stora förpliktelser som den nya rättigheten gaf dem.

Litteratur.

Exotica. Noveller och studier från Japan af *Lafcadio Hearn*, Bemyndigad öfversättning af Karin Hirn. Med några notiser om författaren af Yrjö Hirn. — Två samlingar.

Under den gemensamma titeln »Exotica» har här af öfversättaren sammanförts ett antal skildringar, utgörande en axplockning från den framstående Japan-kännaren Lafcadio Hearn's pro

duktion under de tio sista åren. Och allmänheten har skäl att vara tacksam — att den också verkligen är det, framgår bl. a. af det faktum, att första samlingen redan föreligger i andra upplagan.

Man skulle icke göra full rättvisa åt dessa »noveller och studier från Japan», om man alltför mycket underströke, att de ha aktualitetens intresse — så litet behöfva de i själfva verket denna tillfälliga dragningskraft för att fångsla. Man ville ogärna, att de skulle blandas bort i mängden af japanska solfjädrar, geishor och kulörta papperslyktor, med hvilka de ha ovanligt litet gemensamt. — Hvad är det utmärkande för de flesta af de författare, som skrivit om Japan? Det är, att de skildra utifrån och inåt, att de mer och mindre se landet företrädesvis som *pittoreskt*, med turistögon alltså. Icke alla göra väl första bästa geisha till typ för den japanska kvinnan eller sin bärare till hjälten i sin roman — men en viss »periferiskhet», om ett så oformligt ord må tillåtas mig, utmärker dock gärna äfven sådana skildrare, som vistats jämförelsevis länge i landet — och hvarför? emedan de aldrig kunna fullt frigöra sig från känslan af öfverlägsenhet, emedan de se och iakttaga så, som västerlandet ser på österlandet, *de haut en bas* — hvilket, som bekant, är ett tämligen allvarsamt hinder för all djupare förståelse.

Lafcadio Hearn gör intet af allt detta. Med honom är det det märkliga, att han verkligen skildrar inifrån och utåt. Någon torde invända, att för att kunna göra det måste han ju först bli japanes. Ja, enligt hvad som upplyses i företalet, är han det också numera i det allra närmaste. En man, som vistats så länge i landet, att han betraktar det som sitt fädernesland och, hvad mera är, äfven af japaneserna själfva betraktas som landsman; som af landets inbyggare omfattats med ett sådant förtroende, att han införts icke endast i deras hem, utan äfven i sådana af deras tempel, till hvilka inga européer och endast få utvalda japaneser förunnas tillträde — en man, som trifs bättre i japansk dräkt än i europeisk och som på sina senare böcker jämte sitt engelska namn utsätter sitt japanska, Koizumi Yakumo — han torde verkligen kunna betraktas som naturaliserad japanes. Frigjord från all västerländsk själföfverskattning och fördom, full af förståelse och sympati, har han grundligt studerat och i sig upptagit den höga kultur Japan äger, en kultur, som i många hänseenden synes honom ädlare än hans egen — och så väl har detta lyckats honom, att när han i den märkliga berättelsen »En konservativ» vänder på frågan och visar oss västerlandet, sedt genom en österländings ögon, tvingar han också oss att liksom gå utanför oss själfva och iakttaga vårt eget på afstånd med samma kritiska ögon, som den unge samurai-sonen gjorde, innan han öfvergif alltsammans och återvände till sitt land.

Jag skulle gärna vilja finna några riktigt vackra ord för att uttrycka, hur högt Lafcadio Hearn framställningskonst förefaller

mig att stå. Den har något af den japanska målarekonstens mjuka och delikata färger — »denna lätta och fina grace, lik en hvilande fjärils», för att använda hans egna ord i den förtjusande skissen »Den evigt hemsökande». De två samlingarnas innehåll är för öfrigt rätt olikartadt. Där finnas små noveller af stor poetisk fägring, sakrika uppsatser om landets civilisation, åskådningssätt, seder och bruk, och slutligen en icke ringa mängd af starkt buddhistiskt färgade psykologiska undersökningar, som icke lämna något tvifvel öfrigt angående riktningen af författarens religiösa sympatier. Den första samlingen är kanske den briljantaste, men den senare med sin mera stillfärdiga ton är lika intressant på sitt sätt. Ögat, som iakttagit, är alltid kärleksfullt, och handen, som tecknat, är alltid konstnärshanden. Hvilken skillnad mellan skildringar som dessa och t. ex. Pierre Lotis »Madame Chrysanthème!» Lafcadio Hearn har återupprättat Japan.

E. Wbg.

*

Alma Söderhjelm: *Kulturförhållanden under franska revolutionen. Helsingfors 1903.*

Den svenska litteraturen har äfven hittills icke alldeles saknat kulturskildringar från franska revolutionens tid. Så ha vi de båda halft polemiska och icke utan en viss fransk elegans skrifna arbetena från 80- och 90-talen: »Franska revolutionens kvinnor» af S. A. Hedin och »Från franska revolutionens dagar» af Magnus Höjer. Intetdera af dessa kan dock betraktas som konkurrent till den finska författarinnans, fil. dr Alma Söderhjelm's bok, dels därför att de båda äro af hufvudsakligen biografiskt innehåll och dels därför att det är med franska revolutionens historia som med den del af fysiken, som kallas läran om de radioaktiva ämnena, nämligen att nästan hvarje månad här medför nya upptäckter. I sällsynt grad har också förf. till dessa teckningar varit i stånd att tillgodogöra sig de senaste forskningsresultaten.

Efter flera års studier vid franska arkiv och vid universitetet i Paris, som har en särskild professur i franska revolutionens historia, har dr Söderhjelm för ett par år sedan utgifvit ett digert vetenskapligt arbete om 500 sidor, »Le Régime de la Presse pendant la Révolution Française». Ämnet ligger icke våra dagars Finland så fjärran, som man kanske vid första påseende skulle vara frästad att tycka; i alla händelser erbjöd det lockelse nog för en banbrytare, då den franska pressens och censurans historia dittills aldrig fått någon värkligt vetenskaplig behandling. På den första delen af detta betydande arbete vann förf. icke blott sin doktorsgrad utan också kallelse till en historisk docentur vid filosofiska fakulteten i Helsingfors, men de många motigheter, hvarmed kvinnliga banbrytare i alla länder haft att kämpa, äro ju i

Finland ytterligare skärpta genom den ryska våldsregimen, och generalguvernören förbjöd kort och godt en nyhet, hvartill Ryssland icke hade något prejudikat att uppvisa. I finska tidningar och tidskrifter har emellertid dr Söderhjelm sedan dess idkat ett flitigt författarskap, och i här föreliggande arbete offentliggör hon — för att tala med Juhani Aho — några af de »spånor», som under forskningsarbetet fallit från hennes arbetsbord, några af de iakttagelser, som vid sidan af de rent vetenskapliga resultaten tillfalla hvarje forskare, äfven hans bön förutan.

Denna bokens karaktär gör, att den äfven för den i revolutionshistorien tämligen beläste har åtskilligt nytt att meddela både i afseende på fakta och synpunkter, och att den därför på intet vis kan jämföras med öfliga lättsmälta uppkok på mera kända arbeten, exempelvis Taines och Sorels, hvilket dock icke hindrar, att den särskildt genom sina många citat ur samtida tal och aktstycken, enligt min egen erfarenhet mottages med begärlighet inom det högre skolstadiet. Någon »läsebok» gör den emellertid icke anspråk på att vara — därom vittnar redan innehållsförteckningen, som tyder på mera sakligt än personligt stoff. Så behandlas här både Salongerna, Klubbarna, Pressen, Teatern, Målarekonsten, Kyrkan och Konventets reformer, och detta i en stil, som alltid är strängt saklig och flärdlös, någon gång till och med en smula tung, men aldrig ytlig. Af dessa afdelningar innehåller naturligtvis särskildt kapitlet om »Pressen» en mängd nytt till både detaljer och uppfattning, men äfven »Målarekonsten» och »Konventets reformer» äro välbehöfliga för de många, som med blicken på den kända anekdoten om den stora kemisten Lavoisiers död — »republiken behöfver inga kemiska experimenter» — betrakta konventstiden såsom en i kulturellt afseende fullkomligt ofruktbar period. Och kapitlet om kyrkan ger måhända den enda fullt åskådliga framställning vi på svenska äga af revolutionens ödesdigraste misstag — att af en »frisinnad», gallikansk folkkyrka skapa en slafvisk påfvekyrka, som för den moderna franska republiken ännu i våra dagar är en jäsande och konspirerande stat inom staten.

Förf:s uppfattning påminner om Höjers i fråga om misstro mot Taines antirevolutionära framställning, och det lär tyvärr inte vare tvifvel underkastadt, att den spirituella historikern vida mer lätit sig ledas af sympatier och antipatier än af djupgående källforskning. Hans förblifvande betydelse är ändå att ha gjort den franska revolutionens historia spännande som en roman och därigenom eggat andra till djupare inträngande i tidens hemligheter, liksom Macaulay i all sin otillförlitlighet gjort det med den engelska revolutionens häfder. I våra dagar är det egentligen en otacksam uppgift att försöka skriva en sammanfattande historia öfver ett längre skede, ty en obarmhärtig detaljkritik lämnar knappast sten på sten kvar af den mest glänsande byggnad, och vi snåle numera en smula vemodigt åt romantikens naiva drömmar om en

»historiens filosofi». Åtminstone aktar man sig sorgfälligt för alla kommenterande: »detta skall föreställa» etc.

Men händelserna tala bäst för sig själva, och äfven ur den sorgfälliga detaljforskningen framgår dock till sist en totaluppfattning, om också betydligt justerad. Äfven föreliggande arbete ger, utan allt filosoferande, en dylik totaluppfattning: trots allt finner man revolutionen omotståndligt framgången ur en inre nödvändighet och revolutionsmännen vida konsekventare och förnuftigare än den populära uppfattningen hos oss ännu betraktar dem.

L. W.

Föredrag vid Första Nordiska Hvita Bandsmötet i Stockholm 9—10 juni 1902.

Som flere af Dagnys läsare torde erinra sig, hölls i Stockholm i juni månad 1902 det första Nordiska Hvita Bandsmötet, hvilket vann stor tillslutning och räknade deltagare från alla de skandinaviska landen äfvensom från Finland. De föredrag, som vid detta tillfälle hölls af svenska, norska, danska och finska kvinnor, ha under fjolårets lopp utkommit i tryck, och vi önska nu med några ord fästa uppmärksamheten vid det lilla häftet. Det inledes med ett föredrag af fru E. Espenak från Bergen öfver »Vort Motto». Härpå följer ett sedlighetsföredrag af fröken Maria Sandström och en uppsats om »Drankerasyler for Kvinder» af redaktör Charlotta Sannom från Danmark. Fröken Emelie Rathou behandlar frågan om »Rusdryckerna och de sociala missförhållandena», fröken Anna Lindhagen »Hvita Bandskvinnans ställning till rösträttsfrågan», fru Fanny Pettersson »Kvinnan och fredssaken». De båda sista föredragen af fru Ignata Carlsen från Norge och fru Alli Trygg-Helenius från Finland tala om nykterhetsarbetet bland barn och ungdom.

Som man ser, äro många ämnen af stort intresse behandlade i detta lilla häfte. Föredragen äro också präglade af värme och sakrikedom, hvarför vi anbefalla dem åt alla socialt intresserade kvinnor.

—*—

Från skilda håll.

Hvita bandet, tidskrift för svenska kvinnors kristna Nykterhetssällskap, har utsändt sitt första häfte. Tidskriftens hufvudnummer kommer hufvudsakligen att vara ett notisblad för Hvita bandets föreningar, men då tidskriften äfven har till mål att till allmänheten sprida kunnskap om Hvita bandets idéer och verksamhet skola häftena åtföljas af en bilaga innehållande dylika skrifter. Första häftets bilaga handlar om »Hvita

*

bandet, dess utveckling och syften» af Ina Rogberg. Pris för årgång — minst 6 häften pr år — är 1 kr. Tidskriften redigeras af fru Emma Wretlind. Hvita bandets nationella motto »För Gud, för hem och fosterland!» angifver, heter det i anmälan, »för hvad vi vilja arbeta — ett mål så stort och härligt, att hvarje svensk kvinna borde vilja ena sig med oss därom!»

*

K. F. U. K:s egna hem. Den svenska centralföreningen af den väl-signelsebringande, världsomfattande associationen »Kristliga föreningen för unga kvinnor» har i mars månad haft sitt årsmöte. Den viktigaste af de frågor, som där framlades, var den om ett eget hem för föreningen. Rörande planen, därför innehåller tidskriften »Hemåt» och det upprop, som utfärdats med anledning däraf, bl. a. följande:

K. F. U. K:s syfte är, heter det, att vara ett hem, där unga kvinnor från alla samhällsklasser kunna mötas i förståelse och sympati, där de bjudas på ädel vederkvickelse, och där tankarna lyftas öfver lifvets all-dagligheter till högre, renare rymder. Huru väl ett sådant hem behöfves i en stad såsom Stockholm, där så mycken kvinnlig ungdom är efter år samlas för att söka anställning eller genomgå kurser och skolor är ej svårt att inse.

Sedan några år tillbaka äger föreningen en välbelägen tomt vid Brunnsgatan; men det gamla fallfärdiga hus, som befinner sig å densamma, kan naturligtvis ej tjäna till föreningens lokal, hvarför densamma måst förhyras å annan plats. Den våning, hvari under sista åren K. F. U. K:s samlingsrum och hem varit inrymda, är nu uppsagd till afflyttning hösten 1905, hvarför frågan om ett eget tak öfver hufvudet blifvit aktuellare än någonsin. Den redan befintliga byggnadsfonden kräfver dock ett tillskott af omkring 75,000 kr. för att den ofvannämnda tomten skall kunna byggas, och det är för vinnandet af detta behjärtansvärda mål föreningen nu värdjat till den för saken intresserade allmänhetens offervillighet.

*

Norge. Om kvinnans tillträde till statens ämbeten, den fråga som under de sista månaderna lifligt upptagit ej blott kvinnotidskrifterna utan äfven hela den norska pressen, innehåller Nylænde, där naturligtvis saken ifrigt debatterats, meddelandet: att Odelstinget torsdagen den 3 mars med 46 röster mot 41 beslutit att den kungl. propositionen om öppnandet af statens ämbetsverk för kvinnor *icke* skall komma till behandling i år. — Ett förslag af Arctander om att regeringen skulle inhämta flere utlåtanden i saken förkastades med 30 röster. — Bland förslagens främste anhängare nämnes statsminister Hagerup, hvars uppfattning är, att »man bör öppna dörrarna öfverallt, där man ej har någon särskild orsak att stänga dem». Tidskriften tillägger: »Vår mening är, som bekant, att alla dörrar böra öppnas. Om ej kvinnor komma att gå in genom hvarje dörr, hvad gör det? Vi tro att det i alla fall kan vara hälsosamt och föra en frisk fläkt in i vårt byråkratis salar».

*

Tyskland: Kostnadsfri juridisk upplysningsbyrå för kvinnor.

Bland de praktiska företag, som kvinnorörelsen i Tyskland varit upphof till, är också en institution, som har till syfte att gifva kvinnor upplysningar i juridiska spörsmål. Knappt ett tiotal år sedan, då Tysklands nya civillag var under debatt, höll fru Kempin — den tidens enda tysktalande kvinliga jur. dr — på uppdrag af några kvinnoföreningar en serie föredrag rundt om i Tyskland om kvinnans rättsliga ställning. På hennes initiativ upprättades 1894 i Dresden den första upplysningsbyrån under ledning af Frau Marie Stritt, som, f. n. är ordförande i de Tyska kvinnoföreningarnas förbund, hvilket nu räknar 70,000 medlemmar. Under loppet af de följande åren agiterades lifligt för den nya institutionen och nu finnes 26 föreningar för lämnande af kostnadsfria juridiska upplysningar. Upplysningsverksamheten utöfvas af kvinnor tillhörande de bildade klasserna. Då dessa i allmänhet icke ha någon särskild juridisk utbildning, är det nödvändigt för dem att i början rådföra sig med jurister, för att kunna besvara inkomna frågor, men då det vanligen är samma frågor, som ständigt återkomma, förvärfvas snart tillräcklig erfarenhet för att kunna lämna råd utan biträde af jurist. Så vidt möjligt söker alltid byrån att åstadkomma förlikning mellan de stridande parterna och få saken uppgjord i godo, men lyckas ej detta och process är oundviklig betalar byrån sakförare för obemedlade hjälpsökande.

Byråernas årsberättelse visa att de t. ex. under år 1901 undersökt öfver 5,000 olika fall. Därpå ha de oftast förekommande varit:

Tvister mellan arbetsgifvare och arbeterskor	558
» » äkta makar	550
» » fordringsägare och gäldenärer	480
» » husägare och hyresgäster	409
Underhållsbidrag	299

Byråerna besökas företrädesvis af gitta kvinnor. Största delen af de hjälpsökande utgöres af arbeterskor, tjänsteflickor, hjälphustrur, butiksbiträden och kvinnor, som ha pensionat eller hyra ut rum. Endast mycket få tillhöra de bildade klasserna.

Som bevis på den stora aktning, som byråerna allmänt åtnjuta, kan anföras, att i flera städer en lokal på rådhuset ställts till deras förfogande; på några ställen har samarbete också uppstått mellan fattigvården och upplysningsbyråerna.

(»Det ny aarhundrede»).

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

Då det äger sitt intresse att se huru som ofvanstående fråga vunnit anslutning inom skilda orter och samhällsklasser i vårt land, meddela vi en förteckning på namnen och titlarna af lokalföreningarnas ordförande samt de respektive föreningarnas medlemsantal räknadt från den 10 feb. 1904.

		Medlemmar
Engelholm.	*Fru Sofi Lindstedt, Doktorinna	77
Eslöf.	Fröken Emilia Lindquist	40
Falkenberg.	Fru Amy Örtenblad, Doktorinna.....	42
Gefle.	Fru Anna Björk	130
Gellivare.	*Fru Sirid Förssell.....	37
Göteborg.	*Fru Frigga Carlberg	426
Halmstad.	*Fröken Anna Ljungberg, Folkskolelärarinna	112
Helsingborg.	*Fru Kristina Borg.....	104
Hernösand.	Fru Linnea Bucht	30
Hudiksvall.	*Fröken Ebba Sundholm, Skolföreståndarinna.....	37
Karlstad.	*Fru Gerda Hellberg	55
Landskrona.	*Fröken Gunhild Linder, Seminar.adj.	54
Linköping.	Fröken Jenny Wallerstedt, Skollärlarinna	40
Lund.	*Fröken Hilma Borelius, Fil. Dr.	152
Malmö.	*Fröken Stina Hellgren	137
Norrköping.	Fröken Hilma Söderberg	100
Nyköping.	*Fru Sophie Boström, f. Tersmeden, Landshöfdingska	149
Ronneby.	*Fru Augusta Tonning, f. Grönwall	70
Skara.	*Fru Jenny Velandér, Doktorinna och Seminar.adj.	30
Stockholm.	Fru Emilia Broomé, f. Lothigius	1148
Sundsvall.	*Fröken Frida af Sandeberg, Banktjänsteman.....	113
Söderhamn.	*Fröken Maria Larsson, Skolföreståndarinna	50
Umeå.	*Fröken Ingeborg Öqvist, Telegrafist	40
Upsala.	*Fru Ellen Hagen, f. Wadström	130
Varberg.	*Fröken Vilhelmina Malmström, Folkskolelärarinna	54
Växiö.	Fru Gulli Petrini, f. Rossander, Fil. Dr.	46
Örebro.	Grefvinnan Elin Lewenhaupt, f. Wennerberg	99
Östersund.	Fröken Alma Renborg, Skolföreståndarinna.....	49
	Summa	3551

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 5,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (*antiseptique dentifrice*).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:-

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.